

POSTANOWIENIE

Dnia 8 grudnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa K.K.
przeciwko M.P.
o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 8 grudnia 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z dnia 5 lutego 2020 r., sygn. akt I ACa 248/19,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. przyznaje od Skarbu Państwa Sądowi Apelacyjnemu w Łodzi na rzecz radcy prawnego B.D. wynagrodzenie w kwocie 3600 (trzy tysiące sześćset) zł, powiększonej o stawkę podatku od towarów i usług, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi K.K. z urzędu w postępowaniu kasacyjnym;**
- 3. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądowi Okręgowego w Kaliszu na rzecz adw. A.L. kwotę 2160 (dwa tysiące sto sześćdziesiąt) zł, tytułem wynagrodzenia kuratora, ustanowionego dla pozwanej nieznanej z miejsca pobytu, w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną powoda K.K. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 5 lutego 2020 r., sygn. akt I ACa 248/19 Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, Nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej skarżąca oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1,2 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia prawnego polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001, II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz.11, z dnia 11 stycznia 2002, III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, niepubl., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, niepubl.).

Istotnego zagadnienia prawnego skarżący upatruje w konieczności wyjaśnienia roli jaką pełni art. 145 k.p.c. w stosunku do hipotezy normy konstruowanej w art. 61 k.c., tj. czy pierwszy z tych przepisów powołuje domniemanie faktyczne polegające na uznaniu, że treść oświadczenia zawartego w odpowiednim ogłoszeniu dotarła do strony przeciwnej i z czego wynikają skutki dla skuteczności złożenia oświadczenia woli. Powyższe zagadnienie prawne zostało sformułowane w związku z zarzutami kasacyjnymi: naruszenia art. 91 k.p.c. wskutek błędnej wykładni polegającej na uznaniu, iż odwołanie darowizny nie może nastąpić przez doręczenie obdarowanemu pozwu o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli, powołującego się na zawarte w tym pozwie materialno-prawne oświadczenie woli z art. 900 k.c., wniesionego przez pełnomocnika procesowego; oraz naruszenia art. 145 k.p.c. w zw. z art. 61 k.c. przez przyjęcie, że doręczenie kuratorowi pozwu zawierającego oświadczenie o odwołaniu darowizny, o którym mowa w art. 900 k.c., i dokonanie ogłoszeń o ustanowieniu kuratora na tablicy ogłoszeń w budynku Sądu Okręgowego i w lokalu Urzędu Gminy oraz uzależnienie skuteczności doręczenia kuratorowi i upływu jednego miesiąca od chwili obwieszczenia w Sądzie Okręgowym w Kaliszu, nie stanowi dojścia pozwu do niej (pозwanej) w taki sposób, że mogła zapoznać się z jego treścią.

Z kolei oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo, iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się

wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, niepubl., z dnia 26 czerwca 2015 r., III CSK 77/15, niepubl., z dnia 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, niepubl.).

Konieczność wykładni skarżący łączy z art. 898 § 1 k.c. w kontekście zarzutu jego naruszenia przez niewłaściwą wykładnię polegającą na przyjęciu, że rażąca niewdzięczność może się przejawiać również w działaniu wymierzonym przeciwko osobom, z którymi darczyńca jest związany, nie podjętego wprowadzie z myślą o samym darczyńcy, lecz obiektywnie naganne i z racji swojego charakteru w sposób oczywisty uderzającego w jego dobra i emocje, z czym obdarowany musiał się co najmniej godzić.

W orzecznictwie była już rozważana problematyka dopuszczalności kwalifikowania pism procesowych jako zawierających również oświadczenia woli o skutkach prawno-materialnych. W uchwale z dnia 11 września 1997 r., III CZP 39/97 (OSNC 1997, nr 12, poz. 191), Sąd Najwyższy wyjaśnił, że wypowiedzenie najmu lokalu mieszkalnego może nastąpić również przez doręczenie najemcy wniesionego przez pełnomocnika procesowego pozwu o opróżnienie tego lokalu. W innym orzeczeniu, Sąd Najwyższy stwierdził, że wprowadzie przewidziany w art. 91 k.p.c. zakres umocowania z mocy ustawy nie uprawnia pełnomocnika procesowego do złożenia materialno-prawnego oświadczenia o potrąceniu, to jednak oświadczenie woli mocodawcy o udzieleniu pełnomocnictwa do złożenia takiego oświadczenia może być złożone w sposób dorozumiany (por. wyrok z dnia 20 października 2004 r., I CKN 204/04, OSNC 2005, nr 10, poz. 176).

Z kolei w wyroku z dnia 25 września 2019 r., III CSK189/17, niepubl., Sąd Najwyższy wyjaśnił, że pozew o zobowiązanie obdarowanego do zwrotu przedmiotu darowizny może, ze względu na jego treść, zostać potraktowany również jako zawierający oświadczenie materialno-prawne o odwołaniu darowizny, przy czym wówczas skutek w postaci odwołania darowizny następuje z chwilą doręczenia obdarowanemu odpisu pozwu (art. 900 k.c.). Jednak doręczenie

obdarowanemu pozwu, o zobowiązanie do zwrotu przedmiotu darowizny, wniesionego przez pełnomocnika, wywiera również skutek w postaci odwołania darowizny, o ile z dokumentu pełnomocnictwa wynika umocowanie do dokonania także i tej czynności materialno-prawnej. W uzasadnieniu Sąd Najwyższy podkreślił, że nie można stosować rozszerzającej wykładni skutków pełnomocnictwa procesowego wyznaczonych zakresem określonym w art. 91 k.p.c., zwłaszcza gdy pozew i treść pełnomocnictwa są redagowane przez zawodowego pełnomocnika. Od zawodowego pełnomocnika trzeba wymagać profesjonalizmu w formułowaniu pozwu i pełnomocnictwa w tych przypadkach, gdy pozew, który jest kwalifikowanym pismem procesowym, a jego wniesienie czynnością procesową, ma obejmować także czynność prawną o charakterze materialnym. Wówczas w pozwie należy wyraźnie wyodrębnić elementy wskazujące także na odwołanie darowizny i okoliczności faktyczne, na których jest ono oparte. Natomiast dokument pełnomocnictwa powinien zawierać jednoznaczne umocowanie do dokonania także i tej czynności o skutku materialno-prawnym. Odwołanie darowizny, o którym stanowi art. 900 k.c. jest oświadczeniem woli o charakterze materialnym i oczywiście, co wynika z art. 95 k.c., może być dokonane przez pełnomocnika. W związku z tym, że forma pisemna oświadczenia o odwołaniu darowizny nie została zastrzeżona pod rygorem nieważności, należy opowiedzieć się za dopuszczalnością potraktowania pozwu o zobowiązanie do zwrotu przedmiotu darowizny jako zawierającego również oświadczenie o jej odwołaniu, z tym że skutek w postaci odwołania darowizny następuje nie w dniu wniesienia pozwu, lecz dopiero z chwilą jego doręczenia pozwanemu. Przepis art. 900 k.c. stanowi bowiem, że odwołanie darowizny następuje przez oświadczenie złożone obdarowanemu. Zgodnie z art. 61 § 1 zd. 1 k.c. oświadczenie woli, które ma być złożone innej osobie, jest złożone z chwilą, gdy doszło do niej w taki sposób, że mogła zapoznać się z jego treścią. Zważywszy na przewidziany w art. 899 § 3 k.c. termin do skutecznego odwołania darowizny, doręczenie pozwu, aby wywarło skutek w postaci odwołania darowizny, musi nastąpić przed upływem roku od dnia, w którym uprawniony do odwołania darowizny dowiedział się o niewdzięczności obdarowanego, tj. o okolicznościach objętych podstawą faktyczną pozwu, na których oparto odwołanie.

W orzecznictwie również było wyjaśniane pojęcie rażącej niewdzięczności jako przesłanki uzasadniająca odwołanie darowizny. Rażąca niewdzięczność odnosi się do takiego zachowania obdarowanego, które jest skierowane przeciw darczyńcy świadomie i w nieprzyjaznym zamiarze, ukierunkowane zazwyczaj na wyrządzenie krzywdy lub szkody majątkowej. Nie są to działania nieumyślne, niezamierzone. Z zasady wyłącza się również działania skierowane przeciwko osobie trzeciej, chyba że podjęte są z zamiarem pokrzywdzenia darczyńcy (zob. wyrok z dnia 28 marca 2012 r., V CSK 179/11). O istnieniu lub nieistnieniu podstaw do odwołania darowizny z powodu rażącej niewdzięczności decydują w każdym przypadku konkretne okoliczności, rozważane na tle zwyczajów panujących w określonych środowiskach społecznych, które nie wykraczają poza wypadki życiowych konfliktów. Każdy przypadek powinien być rozważony indywidualnie. Znamion rażącej niewdzięczności nie wyczerpują z reguły czyny nieumyślne obdarowanego, drobne czyny nawet umyślne, ale niewykraczające, w określonych środowiskach poza zwykłe konflikty życiowe, rodzinne, jak też wywołane zachowaniem się, czy działaniem darczyńcy. Nie jest również obojętna przyczyna niewdzięczności, bo umożliwia dokonanie osądu, czy i na ile zachowanie obdarowanego może być uznane za nieusprawiedliwione. Darowizna kreuje stosunek etyczny między darczyńcą a obdarowanym, wyróżniający się moralnym obowiązkiem wdzięczności. Pogwałcenie tego obowiązku przez dopuszczenie się ciężkich uchybień opatrzone jest sankcją prawną, przewidzianą w art. 898 § 1 k.c., w postaci prawa odwołania darowizny. Warunkiem tego prawa jest, aby obdarowany dopuścił się względem darczyńcy rażącej niewdzięczności. Taką kwalifikowaną postać ma dopiero takie zachowanie się obdarowanego, które w świetle istniejących reguł moralnych i prawnych świadczy nie tylko o niewdzięczności, ale o kwalifikowanym jej stopniu (zob. wyrok z dnia 29 kwietnia 2016 r., I CSK 209/15). W każdym razie w praktyce przesłankę rażącej niewdzięczności uznaje się za spełnioną tylko w przypadkach szczególnych: zwłaszcza przestępstw obdarowanego przeciwko darczyńcy lub osobom dlań bliskim albo rażącego zaniedbywania obowiązków rodzinnych. Nie ma natomiast zastosowania w razie niezgodnych z wolą darczyńcy działań obdarowanego,

będących wyrazem zagwarantowanej mu przez prawo autonomii (zob. wyrok z dnia 10 sierpnia 2017 r., II CSK 871/16).

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, niepubl., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, niepubl.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 niepubl. i przywołane tam orzecznictwo).

Oczywistą zasadność skargi kasacyjnej powód wywodzi z naruszenia art. 139 § 1 k.p.c. w wyniku niewłaściwego jego zastosowania poprzez nieuznanie, że doręczenie pozwanej odpisu pozwu stanowi dokonanie następujących czynności: wysłanie do pozwanej przez sąd odpisu pozwu listem poleconym na adres wskazany w pozwie oraz - w wyniku niemożności doręczenia odpisu tego pisma - złożenie go w placówce pocztowej tego operatora i umieszczenie zawiadomienia o tym w oddawczej skrzynce pocztowej ze wskazaniem gdzie i kiedy pismo pozostawiono, oraz z pouczeniem, że należy je odebrać w terminie siedmiu dni od dnia umieszczenia zawiadomienia, a następnie wobec bezskutecznego upływu tego terminu, powtórzenie tej czynności zawiadomienia, a w konsekwencji sąd nie stwierdził skutecznego odwołania darowizny wobec braku możliwości zapoznania się z nim obdarowanej.

Lektura uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie daje podstaw do uznania skargi kasacyjnej za oczywiście uzasadnioną w powyższym rozumieniu. Przede wszystkim bowiem pozwanej nie został doręczony pozew, co mogłoby zostać ewentualnie potraktowane również jako odwołanie darowizny w znaczeniu czynności materialno-prawnej, gdyż przesyłka, zawierająca odpis pozwu, skierowana na adres wskazany w pozwie, powróciła z relacją poczty „nie podjęto w terminie”, zaś powód poinformował Sąd, że pod tym adresem pozwana jest jedynie zameldowana, ale tam nie przebywa, w związku z czym zawnioskował ustanowienie dla niej, na podstawie art. 144 § 1 k.p.c. kuratora (k. 24). Jednak kurator procesowy ustanowiony w tym trybie dla osoby nieznanej z miejsca pobytu nie jest uprawniony do odbierania oświadczeń woli o charakterze materialno-prawnym. Zakres jego kompetencji obejmuje jedynie czynności o charakterze procesowym. Tym samym doręczenie pozwu takiemu kuratorowi nie mogło być uznane za doręczenie oświadczenia woli powoda o odwołaniu darowizny. Niezależnie od tego w sprawie nie zostało wykazane przez powoda, że ustanowiony dla niego pełnomocnik z urzędu miał od niego umocowanie do złożenia w jego imieniu oświadczenia materialno-prawnego o odwołaniu darowizny.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., a o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej orzeczono na podstawie art. 22³ ust. 1 i 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 75) w zw. z § 8 pkt 7 w zw. z § 16 ust. 4 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (jedn. tekst Dz.U. z 2019, poz. 68).

O wynagrodzeniu należnym kuratorowi dla nieznanej z miejsca pobytu pozwanej orzeczono na podstawie § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 2018 r. w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej (Dz.U. poz. 536) w zw. z art. ust. 3 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o adwokaturze (jedn. tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 1651), § 2 pkt 7 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22

października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. poz. 1800 ze zm.). W sprawie nie została wyznaczona rozprawa, a zatem nie było podstaw do podwyższenia stawki (§ 1 ust. 3 powołanego rozp. z dnia 9 marca 2018 r.).

as]

ke